

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Herziening Structuurvisie Ruimtelijke Ordening, transitie Veehouderij, provincie Noord-Brabant

Advies over reikwijdte en detailniveau
van het milieueffectrapport

1 mei 2013 / rapportnummer 2751-81

1. Hoofdpunten van het milieueffectrapport (MER)

Binnen de provincie Noord-Brabant wordt het ondersteunend beleid uitgewerkt om de transitie naar een duurzame veehouderij in 2020 verder vorm te geven, resulterende in een herziening van de Structuurvisie ruimtelijke ordening. Vanwege kaderstelling voor m.e.r.-plichtige activiteiten en mogelijk nadelige effecten op Natura 2000-gebieden wordt de m.e.r. procedure doorlopen. De provincie heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie')¹ verzocht advies uit te brengen over reikwijdte en detailniveau van het op te stellen plan-MER.

De Commissie wil allereerst haar waardering uitspreken voor de ingezette weg van de provincie om de transitie naar een duurzame veehouderij te faciliteren. Zij hoopt met het nu voorliggende advies reikwijdte en detailniveau een constructieve bijdrage te leveren aan de besluitvorming hierover. De transitie wordt onder meer ingegeven door gesignaleerde knelpunten op het gebied van natuur en gezondheid. Een belangrijke pijler van de structuurvisie is zorgvuldig ruimtegebruik. De Commissie adviseert het PLAN-MER te benutten om te onderzoeken hoe bij de transitie naar een duurzame veehouderij ook zorgvuldig ruimtegebruik kan worden meegewogen.

De Commissie adviseert het plan-MER in twee fasen in te richten. Het voorliggende advies van de Commissie is daarom ook in twee delen opgesplitst.

De Commissie adviseert het plan-MER 1^e fase met name te richten op de brede verkenning van beleidsonderscheidende alternatieve oplossingen en daarbij reeds beschikbare informatie te betrekken. In het plan-MER 1^e fase zou inzichtelijk moeten worden:

- de context waarbinnen de herziening plaatsvindt; de herziening van de structuurvisie is weliswaar gericht op veehouderij en effecten daarvan in de provincie, maar ook andere sectoren zoals industrie en verkeer hebben invloed op de kwaliteit van de leefomgeving en de natuur. De veehouderij heeft ook effecten buiten de provincie;
- wat de beleidsambities en doelen zijn voor de belangrijkste peilers bij de transitie. Voorzover het milieueffecten betreft gaat het dan in ieder geval om natuur en volksgezondheid. Voor ambities en doelen die reeds duidelijk en gekwantificeerd zijn, volstaat een beknopte beleidsmatig relevante samenvatting van de reeds gevolgde trechtering;
- wat, op basis van de ambities en doelen, mogelijke onderscheidende alternatieve sturingsopties zijn. Naast de in de notitie R&D genoemde aspecten denkt de Commissie daarbij aan landschap, klimaat, energie en verkeersaantrekkende werking als mogelijke aspecten die in het kader van een goede ruimtelijke ordening betrokken moeten worden;
- een beschouwing op hoofdlijnen van de effectiviteit en realiteitswaarde van deze alternatieve sturingsopties.

¹ De samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens vindt u in bijlage 1 bij dit advies of op www.commissiemer.nl.

In het plan-MER 2^e fase kunnen de ambities en doelen en het voorkeursalternatief verder worden geconcretiseerd en eventueel vertaald naar ruimtelijke aspecten zoals bouwblokomvang, omvang veestapel of zonering (zie verder Deel II van dit advies).

Leeswijzer advies

Het advies van de Commissie is in twee delen opgesplitst. Het eerste deel richt zich op het plan-MER 1^e fase² dat voor het eerstvolgende overlegmoment (zomer 2013) gereed dient te zijn. In dit deel komt achtereenvolgens aan de orde:

- de procedure (hoofdstuk 2),
- de achtergrond van de herziening, ambities en doelen (hoofdstuk 3),
- brede verkenning van alternatieven (hoofdstuk 4),
- de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV)-maatlat (hoofdstuk 4).

In het tweede gedeelte wordt nader ingegaan op de inhoud van het plan-MER 2^e fase³. In dit deel komt achtereenvolgens aan de orde:

- Uitwerking van het voorkeursalternatief en het toetsingskader (hoofdstuk 5);
- De beschrijving van effecten (hoofdstuk 6) op:
 - o natuur (met name Natura 2000 en EHS);
 - o woon- en leefomgeving (met name geur, luchtkwaliteit (fijn stof), geluid en gezondheid);
 - o landschap en cultuurhistorie;
 - o bodem en water.
- Overige aspecten (hoofdstuk 7) zoals omgaan met onzekerheden en de samenvatting.

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het plan-MER 1^e fase en het plan-MER 2^e fase moet bevatten. De Commissie bouwt in haar advies voort op de notitie reikwijdte en detailniveau van 24 januari 2013 (notitie R&D).

2. Procedure

Binnen de provincie Noord-Brabant wordt het ondersteunend beleid uitgewerkt om de transitie naar een duurzame veehouderij in 2020 verder vorm te geven. Dit gebeurt in het verlengde van het koersdocument Transitie Stad en Platteland, dat mede is gebaseerd op het rapport van de commissie van Doorn (Al het vlees duurzaam).⁴ De commissie van Doorn benoemt twee pijlers die de transitie in de veehouderij zouden moeten dragen:

- een gecoördineerde ketenaanpak die verduurzaming in de gehele keten garandeert en die zowel door de keten zelf als door de overheid geborgd moet worden;
- een lokaal inpassingsbeleid met goede betrokkenheid van de burgers.

Gedeputeerde Staten hebben op 27 november 2012 een denklijn vrijgegeven om de transitie te faciliteren: 'Ontwikkelruimte moet je verdienen en is niet onbegrensd'.

² In de Notitie R&D wordt deze eerste ronde van effectbepaling 'deelrapport bouwstenen' genoemd.

³ In de Notitie R&D wordt deze tweede ronde van effectbepaling 'concept MER' genoemd.

⁴ Commissie van Doorn, Al het vlees duurzaam, 2011.

Implementatie van de denklĳn vraagt een aanpassing van de beleidskaders zoals neergelegd in de Structuurvisie ruimtelijke ordening. Deze denklĳn is vervolgens door Provinciale Staten (PS) op 22 maart 2013 in grote lijnen overgenomen en vastgesteld. Uitbreiding is in de toekomst mogelijk door de toepassing van het nog vorm te geven instrument ‘Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij’ (BZV-maatlat). Andere onderdelen zijn onder andere het invoeren van een maximum van 1,5 ha bouwblok voor grondgeboden veehouderijen en het laten vervallen van de verwevings- en landbouwontwikkelingsgebieden.

In de zomer van 2013 is een volgend besluitmoment in PS gepland. Vervolgens zal in het najaar van 2013 de ontwerpstructuurvisie gereed zijn. De BZV-maatlat zal medio 2014 concreet zijn.

Het advies van de Commissie is op deze beslismomenten gericht. Deel I van het advies is voorafgaande aan het overleg in PS op 22 maart 2013 toegezonden. Deel II is daarna afgerond. Ook zijn de zienswijzen bij het advies betrokken. Waar relevant verwijst de Commissie in het advies naar de zienswijzen.

De koerswijziging in de structuurvisie heeft ook implicaties voor ander provinciaal beleid. Het in een vroeg stadium verkennen van de juridische en bestuurlijke (on)mogelijkheden om milieuinformatie of -maatregelen vast te leggen in het beschikbare provinciale instrumentarium zal de daadwerkelijke realisatie van de gekozen oplossingsrichtingen ten goede komen. De Commissie vraagt zich bijvoorbeeld af:

- Kan de BZV-maatlat in de Verordening Ruimte als rechtstreeks verbindende voorwaarde aan de ontwikkelruimte van veehouderij worden gekoppeld?
- Hoe verhoudt de herziening van het provinciaal beleid zich tot de ontwikkeling van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en andere ontwikkelingen in de natuurbeschermingsregelgeving?

3. Achtergrond en doelen

Het advies van de Commissie van Doorn vormt de basis van de denklĳn ‘ontwikkelruimte moet je verdienen en is niet onbegrensd’ en daarmee de context van herziening van de structuurvisie. Bij de voorgenomen herziening van de structuurvisie lijkt evenwel met name gestuurd te worden op het terugbrengen van milieueffecten in de provincie tot aanvaardbare grenzen. Effecten van productie van grondstoffen of afzet van meststoffen elders worden niet beschouwd, hoewel het Statenvoorstel aangeeft dat deze bij voorkeur op West-Europese schaal gezien moeten worden. Het nader expliciteren van de scope van deze herziening geeft een duidelijk kader voor het plan-MER.

In de denklĳn vormen gezondheid en een integrale benadering van duurzame landbouw leidende principes richting een zorgvuldige veehouderij. Naar de mening van de Commissie vormen in ieder geval het beperken van de risico’s voor de volksgezondheid en bescherming van de natuur⁵ belangrijke thema’s waarvoor duidelijke doelen moeten worden gesteld.

⁵ In het geval van veehouderij zal voor natuur met name stikstofbelasting een knelpunt geven.

De afgelopen jaren zijn reeds diverse keuzes gemaakt om hier uitvoering aan te geven. Voor ambities en doelen die reeds duidelijk en gekwantificeerd zijn kan een beknopte beleidsmatig relevante samenvatting van de reeds gevolgde trechtering volstaan. Geef daarbij aan op welke gronden concretisering heeft plaatsgevonden en hoe het milieubelang daarbij een rol heeft gespeeld. Bespreek of en in welke mate deze keuzes nog steeds relevant zijn. Voor doelen die nog niet gekwantificeerd zijn adviseert de Commissie dit alsnog te doen. Geef eveneens aan wat de vrijheidsgraden per doel zijn en wanneer deze doelen behaald moeten zijn.

De nadere explicitering van doelen is naar mening van de Commissie cruciaal zodat het in een later stadium mogelijk is alternatieven en de BZV-maatlat op relevantie en doelbereik te toetsen. De Commissie adviseert om de concretisering van doelen zo kwantitatief als mogelijk te doen. Daarmee wordt ook de invulling van het instrument BZV-maatlat (deze hangt immers af van de gestelde doelen op de diverse thema's) vereenvoudigd (zie verder hoofdstuk 4).

De Commissie adviseert in het plan-MER 1^e fase de denklijn en daarmee samenhangende beleidsambities en doelen voor in ieder geval volksgezondheid en natuur te verduidelijken, zodanig dat alternatieven op doelbereik kunnen worden getoetst. Het is daarbij van belang in te gaan op wat wel en wat niet als relevant wordt aangemerkt in de beoogde partiële herziening van de structuurvisie.

4. Brede verkenning van alternatieven

In het Statenvoorstel wordt een aantal randvoorwaarden en maatregelen in het formele ruimtelijke ordeningsspoor (herziening structuurvisie en wijzigen Verordening Ruimte) voorgesteld, zoals:

- bouwblok grootte voor alle veehouderijen wordt bevroren op het huidige niveau, uitbreiding is alleen mogelijk door de toepassing van de nog vorm te geven 'Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij' (BZV-maatlat);
- aanpassing van de Verordening Ruimte door het invoeren van een maximum van 1,5 ha bouwblok voor grondgeboden veehouderijen met aansluitend de mogelijkheid van een differentiatievlak voor voeropslag;
- laten vervallen van de verwevings- en landbouwontwikkelingsgebieden.

De Commissie is van mening dat, anders dan in de notitie R&D is voorgesteld, het plan-MER zich in deze eerste fase zou moeten richten op de alternatieve oplossingsrichtingen om de doelen van de provincie ten aanzien van een zorgvuldige veehouderij te bereiken. De aanbevelingen van de commissie Elverding⁶ kunnen daarbij een bijdrage leveren aan zorgvuldige besluitvorming. Een belangrijke aanbeveling van de commissie Elverding is het starten met een brede verkenning van mogelijke alternatieven om de gestelde doelen te bereiken. Deze brede verkenning mondt uit in een voorkeursbeslissing.

⁶ 'Sneller en Beter', advies Commissie versnelling besluitvorming infrastructurele projecten, april 2008.

Het is bijvoorbeeld nog maar de vraag of er –uitgaande van de bestaande feitelijke (legale) situatie– voldoende milieuruimte is om aan alle bestaande veehouderijen op alle locaties ontwikkelingsruimte tot 1,5 ha te bieden, ongeacht hoe de (nog onbekende) BZV-maatlat wordt vormgegeven.

De Commissie adviseert het plan-MER 1^e fase te richten op de beleidsonderscheidende alternatieve oplossingen.

De pijlers zoals benoemd door de Commissie van Doorn zijn in de Notitie R&D vertaald naar een aantal bouwstenen voor de verdere beleidsuitwerking:

- gezondheid en veehouderij;
- (grondgebonden) melkveehouderij;
- mestverwerking;
- integrale zonering.

Uit de Notitie R&D wordt niet duidelijk hoe de vertaalslag naar deze onderwerpen gemaakt is. Waarom wordt deze selectie van relevante thema's noodzakelijk en voldoende geacht als reikwijdte voor het plan-MER? Welke beleidsambities liggen aan deze bouwstenen ten grondslag? Gelet op de ambities om milieueffecten te verminderen mist de Commissie hier in ieder geval de bouwsteen 'natuur en veehouderij'.

De randvoorwaarden, maatregelen en bouwstenen zijn gebaseerd op reeds gemaakte keuzes door de provincie. De Commissie adviseert het plan-MER 1^e fase te benutten om de trechtering⁷ die heeft plaatsgevonden en de keuzes die daarin zijn gemaakt, inzichtelijk te maken en nader uit te werken indien nodig.

Alternatieven

Conform de Elverding-aanpak adviseert de Commissie dan ook, om anders dan in de notitie R&D staat, niet de verschillende bouwstenen op effecten te beoordelen maar in het plan-MER 1^e fase een brede verkenning uit te voeren naar mogelijke alternatieven waarmee het doel *'verduurzaming veehouderij: ontwikkelruimte moet je verdienen en is niet onbegrensd'* bereikt kan worden.

Deze beleidsonderscheidende alternatieve sturingsopties zijn in ieder geval:

- sturen op natuur;
- sturen op volksgezondheid;
- sturen op andere in de BZV op te nemen thema's (bijvoorbeeld dierwelzijn, voedselveiligheid, landschap).

Mechanismen om de alternatieve sturingsopties mee in te vullen zijn bijvoorbeeld:

- omvang veestapel;
- ruimtelijke differentiatie (zoneren van ontwikkelingsruimte voor) veehouderijen.

De alternatieven dienen in het plan-MER 1^e fase *op hoofdlijnen* vergeleken te worden op hun *effecten* op economie, milieu, gezondheid en natuur.

⁷ Onder trechtering verstaat de Commissie het proces waarin de onderbouwing wordt gegeven hoe vanuit een brede verkenning van oplossingsrichtingen uiteindelijk een beperkt aantal oplossingen nader wordt bekeken.

Denk daarbij ook specifiek aan:

- eigenschappen en kwetsbaarheid van gebieden voor de gevolgen van veranderingen van stikstofdepositie;
- eigenschappen en kwetsbaarheid van gebieden voor de gevolgen van klimaatverandering (bijvoorbeeld laag- versus hooggelegen gebieden);
- de diversiteit en landschappelijke en cultuurhistorische waarden van de verschillende gebieden in de provincie (bijvoorbeeld de Peel versus West-Brabant);
- de kansen en de consequenties van de inzet van vergaande technische maatregelen (bijvoorbeeld emissie- en geurreductie versus energieverbruik en afvalwater).

Bepaal de effecten voor zover mogelijk op basis van *(onderbouwd) expert judgement en (gevalideerde) vuistregels*. Het detailniveau van de effectbepalingen moet de keuzes tussen alternatieven en conclusies afdoende kunnen onderbouwen. Dit betekent nadrukkelijk dat niet moet worden gestreefd naar een te grote mate van detaillering. Aannemelijk moet worden gemaakt dat eventueel met ‘maatregelen achter de hand’ aan de wettelijke eisen voor onder andere natuur, geur en fijn stof kan worden voldaan en dat de alternatieven de gestelde doelen kunnen realiseren.

Onderzoek vervolgens of er bij deze alternatieven dusdanige *knelpunten* optreden, dat de daadwerkelijke uitvoer niet haalbaar is. Een gevoeligheidsanalyse waarbij gekeken wordt naar de mogelijke kansen en knelpunten van meer of minder economische groei, veeziekte-uitbraak of verandering in consumentenvertrouwen zou daarin kunnen ondersteunen.

Bekijk in het plan-MER 1^e fase of de alternatieven de gestelde doelen op het gestelde moment bereiken. Op basis hiervan kan vervolgens de keuze van het voorkeursalternatief voor wat betreft het milieubelang worden onderbouwd. Dit voorkeursalternatief kan vervolgens in het plan-MER 2^e fase worden uitgewerkt.

De provincie betreft bij deze transitie in brede zin niet alleen bestuurders, maar ook belanghebbenden. De Commissie adviseert om dit gedurende het traject te blijven doen. De *participatie* kan zich richten op het doel van de herziening van de structuurvisie en het gezamenlijk zoeken naar oplossingen (alternatieven).

De Commissie adviseert, conform de Elverding-aanpak, in het plan-MER 1^e fase een brede verkenning uit te voeren naar mogelijke alternatieven waarmee het doel ‘*verduurzaming veehouderij: ontwikkelruimte moet je verdienen en is niet onbegrensd*’ bereikt kan worden en deze alternatieven op hoofdlijnen op hun effecten te beoordelen.

Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV-maatlat)

In de Notitie R&D wordt op meerdere pagina's verwezen naar de BZV-maatlat die moet gaan gelden voor ontwikkelingsruimte op bedrijfsniveau. De Commissie heeft begrepen dat deze BZV-maatlat het instrument moet worden waarmee de gewenste sturing geconcretiseerd kan worden. De Commissie is van mening dat invulling van deze maatlat af zou moeten hangen van de gestelde doelen. Hoe concreter de doelen zijn geformuleerd, hoe beter te toetsen is of de inzet van de maatlat afdoende is om deze doelen te bereiken.

In de BZV-maatlat worden in elk geval de thema's volksgezondheid, dierenwelzijn, natuur en milieu opgenomen. Uit een mondelinge toelichting van de provincie⁸ is gebleken dat nog niet duidelijk is welke criteria voor deze thema's zullen worden meegenomen. Door de provincie zal per criterium een minimumniveau gaan gelden waar altijd aan voldaan moet worden. Daarboven kunnen ondernemers extra inspanningen plegen. Die extra inspanning levert hen ontwikkelruimte op.

Hoewel dit principe duidelijk is, wordt uit de Notitie R&D niet duidelijk hoe dit systeem concreet zal gaan werken. De BZV-maatlat combineert scores op verschillende criteria tot één eindoordeel. Daarmee is het in principe mogelijk om ontwikkelruimte te verdienen door selectief extra inspanningen te doen. De facto vindt dan –binnen de beschikbare speelruimte– een uitruil plaats van relevante thema's. Als de BZV-maatlat breder wordt opgezet kunnen mogelijk milieuthema's tegen andere thema's worden ingewisseld. Niet duidelijk is of er gestuurd zal worden op specifieke thema's door extra prikkels in te bouwen, bijvoorbeeld afhankelijk van de lokale milieusituatie. Is er extra ontwikkelruimte te verdienen op bepaalde thema's?

Op welke wijze de terugkoppeling van de effecten van de inzet van de BZV-maatlat met het beoogde doelbereik is voorzien en, indien nodig, of en welke maatregelen in of buiten de BZV achter de hand worden gehouden is nu nog niet duidelijk maar wordt later uitgewerkt.

De Commissie adviseert de BZV te concretiseren zodat duidelijk wordt:

- welke thema's in de BZV worden opgenomen;
- met welke beleidsambities en doelen;
- welke minimumniveaus per thema maatschappelijk en ecologisch noodzakelijk en gewenst zijn;
- hoe de meerscore op thema's geaggregeerd wordt tot de BZV-eindscore;
- welke verdeelsleutel de relatie BZV score en ontwikkelingsruimte bepaalt;
- hoe handhaving van de BZV kan worden geregeld;
- op welke wijze terugkoppeling naar het beoogde doelbereik zal plaatsvinden.

De Notitie R&D geeft aan dat de BZV-maatlat (of gedeelten daarvan) in de Verordening Ruimte als rechtstreeks verbindende voorwaarde aan de ontwikkelruimte van veehouderij zal worden gekoppeld. Hoe dit precies vorm kan krijgen is nog onderwerp van onderzoek.

De Commissie adviseert om reeds in een vroeg stadium te onderzoeken of het binnen het kader van de Verordening Ruimte mogelijk is om ruimtelijke en niet-ruimtelijke onderdelen tegen elkaar uit te wisselen.

⁸ De Commissie heeft op 1 maart 2013 een startgesprek gevoerd met de provincie Noord-Brabant over de voorgenomen herziening van de structuurvisie en het op te stellen plan-MER.

Deel II

In dit gedeelte van dit advies gaat de Commissie in op de inhoud van het plan-MER 2^e fase:

- De nadere uitwerking van het voorkeursalternatief (en varianten of scenario's) en het toetsingskader (hoofdstuk 5);
- De beschrijving van effecten (hoofdstuk 6) op:
 - o natuur (met name Natura 2000 en EHS);
 - o woon- en leefomgeving (met name geur, luchtkwaliteit (fijn stof), geluid en gezondheid);
 - o landschap en cultuurhistorie;
 - o bodem en water;
- Overige aspecten (hoofdstuk 7).

Na verdere concretisering van beleidsambities, doelen en een eerste verkenning van alternatieven in het plan-MER 1^e fase kan beter en gedetailleerder bepaald worden hoe in het plan-MER 2^e fase het voorkeursalternatief getoetst en beoordeeld kan worden. De Commissie adviseert de provincie daarom na het plan-MER 1^e fase de beoogde effectbeschrijvingen plan-MER 2^e fase nader te preciseren. Het plan-MER 2^e fase is gedetailleerder dan het plan-MER 1^e fase.

5. Nadere uitwerking voorkeursalternatief

5.1 Voornemen

Voor het plan-MER 1^e fase heeft de Commissie geadviseerd een brede verkenning uit te voeren naar beleidsonderscheidende alternatieve sturingsopties. Sturing kan gegeven worden vanuit verschillend perspectief, in ieder geval:

- sturen op natuur;
- sturen op volksgezondheid;
- sturen op andere in de BZV op te nemen thema's (bijvoorbeeld dierwelzijn, voedselveiligheid, landschap).

Beschrijf in het plan-MER 2^e fase hoe de uitkomsten van de brede verkenning de keuze voor het voorkeursalternatief heeft bepaald. Geef bij de beschrijving aan hoe rekening is gehouden met milieuaspecten zoals:

- gezondheid;
- natuurdoelen;
- landschappelijke en cultuurhistorische waarden van de diverse gebieden;
- klimaatverandering;
- water;
- kansen en de consequenties van de inzet van vergaande technische maatregelen (bijvoorbeeld emissie- en geurreductie versus energieverbruik en afvalwater).

Gelet op het detailniveau van de structuurvisie is het waarschijnlijk niet mogelijk om de maximaal mogelijke invulling van het voorkeursalternatief te beschrijven, daarom adviseert de Commissie in het plan-MER een bandbreedtebenadering te hanteren.

In onder meer de zienswijzen van de Brabantse Milieufederatie, Werkgroep Behoud de Peel en de gemeente Baarle-Nassau is gevraagd om de in de Notitie R&D genoemde scenario's verder aan te scherpen en in te vullen. De Commissie denkt daarbij aan bijvoorbeeld:

- omvang veestapel;
- ruimtelijke differentiatie (zoneren van ontwikkelingsruimte voor) veehouderijen.

5.2 Referentiesituatie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten. De recente wijziging van art.19kd Natuurbeschermingswet 1998 heeft hoogstwaarschijnlijk gevolgen voor de wijze waarop de gevolgen van stikstofdepositie bekeken dienen te worden, de Commissie adviseert hierover duidelijk aan te geven hoe dit in het plan-MER is meegenomen.⁹

De Commissie adviseert om de gehanteerde referentiesituatie te onderbouwen. Beargumenteer waarom ontwikkelingen wel of niet zijn meegenomen en waarom ze gezien worden als huidige situatie, autonome ontwikkeling of onderdeel van het voornemen.

Voor de passende beoordeling geldt dat de huidige feitelijke (legale) situatie als vergelijkingsbasis gehanteerd dient te worden, dat impliceert dat geen betekenis kan worden toegekend aan de vergunde maar (nog) niet aanwezige veestapel.

6. Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

6.1 Toetsingskader

Hoofdstuk 3.4 van de Notitie R&D noemt alle aspecten die samenhangen met ontwikkeling van veehouderijen. De Commissie adviseert het plan-MER te richten op de meest onderscheidende aspecten. Dit lijken op voorhand effecten als vermesting, verdroging, versnippering op natuur (Natura 2000-gebieden en EHS) en woon- en leefmilieu (geur, luchtkwaliteit, geluid, gezondheid) alsmede waterkwaliteit en -kwantiteit te zijn.

⁹ Deze wetswijziging is op 25 april 2013 in werking getreden.

Omdat er regionale accenten te verwachten zijn is het hanteren van een evenwichtiger beoordelingskader dan alleen een vergelijking van plus en min scores aan te bevelen. Een vergelijking van de effecten waarbij de regionale verschillen niet worden geaggregeerd maar zichtbaar blijven, zou hiervoor kunnen worden gebruikt.

Gezien het besluitvormingstraject zal de invulling van de BZV-maatlat nauw verband moeten houden met het toetsingskader. Neem reeds zoveel als mogelijk de milieurelevante criteria in de BZV op in het toetsingskader van het plan-MER.

De Commissie wijst erop dat bij mestverwerking effecten op de omgeving door o.a. geur, geluid, micro-organismen, uitspoeling naar water en verkeer kunnen optreden en adviseert deze effecten dan ook te beschrijven.

In de Notitie R&D is aangegeven dat er mestverwerkingscapaciteit in Brabant moet worden gerealiseerd, het uitgangspunt is om niet meer mest te verwerken dan het zelf als overschot produceert. In de zienswijze van het Waterschap Aa en Maas wordt de provincie uitgedaagd om met meer mestverwerking/bewerking minder uitspoeling naar oppervlaktewater te realiseren. De Commissie constateert dat hoewel een dergelijk scenario mogelijk verder gaat dan het voornemen van de provincie, dit wel past in het bredere kader van een duurzame veehouderij.

De effecten met betrekking tot emissie en depositie van stikstof, geur en fijn stof dienen kwantitatief te worden beschreven. Daarbij moet worden uitgegaan van de maximale planologische ruimte.

De Commissie wijst erop dat het voornemen mogelijke effecten buiten de provincie Noord-Brabant kan hebben, bijvoorbeeld in andere provincies in Nederland, maar ook buiten Nederland, bijvoorbeeld in België.¹⁰ Besteedt hier in het plan-MER expliciet aandacht aan.

In het vervolg van dit hoofdstuk geeft de Commissie handvatten hoe de effecten in beeld kunnen worden gebracht en eventueel berekend.

6.2 Natuur

Het plan-MER moet inzichtelijk maken welke gevolgen de structuurvisie kan hebben voor de natuur. De Commissie adviseert daarom om eerst op hoofdlijnen de natuurwaarden te schetsen binnen en buiten de provincie die door het voornemen beïnvloed kunnen worden. Ga in op de ligging, status van en doelen voor beschermde gebieden (Natura 2000-gebieden, beschermde natuurmonumenten, Wav-gebieden, gebieden die behoren tot de Ecologische Hoofdstructuur en Groenblauwe mantel). Geef aan of het plan naast mogelijke natuureffecten door stikstofdepositie ook andere natuureffecten kan hebben, zoals verdroging, schaalvergroting van percelen door het dempen van sloten of het verwijderen van singels, verstoring of andere vormen van aantasting van leefgebied van kwetsbare soorten.

¹⁰ De zienswijze van onder meer de provincie Limburg wijst op provinciegrens-overschrijdende effecten.

6.2.1 Gebiedsbescherming

Natura 2000-gebieden

Indien het voornemen significante gevolgen kan hebben voor Natura 2000-gebieden dienen de gevolgen van tenminste het voorkeursalternatief in een passende beoordeling te worden beschreven. Dit kan gebeuren op een detailniveau dat past bij het plan. De passende beoordeling dient als duidelijk herkenbaar deel uit te maken van het plan-MER. Een samenvatting kan eventueel in het plan-MER zelf worden opgenomen. De Commissie adviseert daarbij niet alleen de vermistende effecten in beeld te brengen maar ook in te gaan op verdroging en versnippering.

Aan de hand van de 'Leidraad bepaling significantie' kan worden bekeken of er sprake is van significantie, met dien verstande dat de kritische depositiewaarden inmiddels geactualiseerd zijn.¹¹ De Commissie adviseert in de passende beoordeling duidelijk inzicht te geven in:

- de mate waarin habitattypen en leefgebieden van relevante soorten in Natura 2000-gebieden in de huidige situatie overbelast zijn, rekening houdend met de kritische depositiewaarden (KDW) en de achtergronddepositie. Ga ook in op de achtergronddepositie die, uitgaande van de natuurdoelen, maximaal aanvaardbaar wordt geacht;
- de veranderingen van depositie (kwantitatief) door het voornemen;
- de gevolgen daarvan voor relevante habitattypen en leefgebieden van soorten¹² die gevoelig zijn voor verzuring en vermisting. Ga daarbij in op de gevolgen om de vermindering van depositiewaarden geheel of gedeeltelijk te benutten als ontwikkelingsruimte voor veehouderijen;¹³
- de gevolgen van het voornemen voor de instandhoudingsdoelstellingen op de Natura 2000-gebieden in het beïnvloede gebied, zowel afzonderlijk alsook in combinatie (cumulatie) met andere plannen en projecten.

In de passende beoordeling kunnen maatregelen worden betrokken waarmee aantasting van natuurlijke kenmerken kan worden voorkomen. Naast de brongerichte en effectgerichte maatregelen, zonering en saldering denkt de Commissie aan de 'herstelstrategieën'. Dit zijn de maatregelen (bijvoorbeeld hydrologische maatregelen) waarmee de provincie het voortouw neemt om de Natura 2000-gebieden in een betere conditie te krijgen.¹⁴

Beschermde natuurmonumenten

De Commissie adviseert in het plan-MER inzicht te geven in de gevolgen voor de beschermde waarden in de Beschermde natuurmonumenten (voor zover geen Natura 2000-gebieden).

¹¹ Van Dobben *et al.* 2012. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Alterra-rapport 2397.

¹² Zie ook Broekmeijer *et al.* 2012. Effecten van stikstof op vogelsoorten van Vogelrichtlijngebieden in Noord-Brabant. Alterra-rapport 2359.

¹³ Zie ook de zienswijze van Werkgroep Behoud de Peel en de zienswijze van de Brabantse Milieufederatie.

¹⁴ Zie op dit punt ook de zienswijze van Werkgroep de Peel over herstelstrategieën.

Ecologische hoofdstructuur (EHS)

Stikstofdepositie beïnvloedt de kwaliteit van natuurgebieden in sterke mate. Dit geldt niet alleen voor natuur in Natura 2000-gebieden maar evenzeer voor de overige provinciale EHS. De Commissie adviseert in het plan-MER inzicht te geven in de gevolgen van het voornemen voor de wezenlijke kenmerken en waarden van het beheergebied van de EHS en de groen-blauwe mantel.¹⁵

6.2.2 Soortenbescherming

Gelet op het detailniveau van het plan-MER verwacht de Commissie niet dat het voornemen zich eenvoudig laat vertalen naar gevolgen voor de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten. De Commissie adviseert om kwalitatief en op hoofdlijnen (bijvoorbeeld per soortgroep) aan te geven of het voornemen gevolgen kan hebben voor beschermde soorten (bijvoorbeeld lichtemissies van open stallen voor vleermuizen) en welke maatregelen in het vervolgtraject genomen kunnen worden om ongewenste effecten op populaties te voorkomen.

6.3 Woon- en leefmilieu

De belangrijkste de effecten op de leefomgeving door het voornemen zijn naar mening van de Commissie:

- geur;
- luchtkwaliteit (fijn stof);
- geluid;
- gezondheid.

Mogelijk is verkeersveiligheid een punt van aandacht, afhankelijk van de toename van zwaar vrachtverkeer. Zeker wanneer dit een toename op smalle buitenwegen betekent kan dit voor kwetsbare verkeersdeelnemers (fietsers en voetgangers) gevolgen hebben.

6.3.1 Geur

De Commissie adviseert in het plan-MER inzicht te geven in de huidige en toekomstige situatie van geurbelasting, het aantal geurbelaste gevoelige bestemmingen en de mate van geurhinder. Geef aan welke milieugebruiksruimte er aanwezig is voor geurbelasting voor de verschillende gebiedscategorieën of deelgebieden. Beschrijf eveneens de locaties en omvang van overbelaste situaties in de huidige en de toekomstige situatie. Maak daarbij gebruik van kaarten met de huidige en toekomstige geurniveaus zodat duidelijk wordt waar en voor hoeveel gevoelige bestemmingen er een toe- of afname te verwachten is.

¹⁵ De groenblauwe mantel bestaat overwegend uit grondgebonden agrarisch gebied, met belangrijke nevenfuncties voor natuur, water en (niet-bezoekersintensieve) recreatie. De groenblauwe mantel ondersteunt het beleid van de groenblauwe kern, maar heeft óók eigenstandige betekenis voor biodiversiteit, water en landschap.

6.3.2 Luchtkwaliteit

Om de alternatieven onderling en met de referentiesituatie te kunnen vergelijken is het noodzakelijk om de mogelijke effecten op de luchtconcentraties van fijn stof te beschrijven. De Commissie adviseert in het plan-MER na te gaan of er bij locaties met een (dreigende) overschrijding van de grenswaarden een toe- of afname van concentraties te verwachten is en hoeveel gevoelige bestemmingen belast zijn. Ga hierbij ook specifiek in op de situatie in de gemeenten Asten en Deurne. In deze gebieden is uitbreiding alleen mogelijk als kan worden aangetoond, dat aan de grenswaarden kan worden voldaan, er geen sprake van verslechtering is en het project past in het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL).¹⁶

Beschrijf de overige locaties waar een (forse) toe- of afname van concentraties te verwachten is, omdat ook onder grenswaarden gezondheidseffecten kunnen optreden. Hiervoor volstaat semi-kwantitatieve of kwalitatieve informatie als hiermee verschillen tussen alternatieven voldoende duidelijk gemaakt kunnen worden. Maak zoveel mogelijk gebruik van kaarten met huidige en toekomstige fijn stof niveaus, zodat duidelijk wordt waar en (globaal) voor hoeveel gevoelige bestemmingen er een toe- of afname te verwachten is.

6.3.3 Geluid

De geluidbelasting door veehouderijen (bijvoorbeeld als gevolg van ventilatie) is zeker belangrijk, maar op het niveau van de structuurvisie moeilijk te kwantificeren. Alleen de toename van verkeer/transportbewegingen is kwantitatief te schatten en in contouren uit te drukken. De Commissie adviseert om kwalitatief inzichtelijk te maken in hoeverre de alternatieven kunnen leiden tot een toe- of afname van geluid en of er potentiële knelpunten zijn in de huidige situatie of kunnen ontstaan door het voornemen.

6.3.4 Gezondheid¹⁷

De Commissie adviseert in het plan-MER in te gaan op de gezondheid in de provincie (en voor zover relevant ook daarbuiten) en de mogelijke (cumulatieve) effecten van geur, fijn stof en geluid door de alternatieven hierop. Ga daarnaast in op de mogelijke gezondheidseffecten van endotoxinen in het gebied. Beschrijf de risico's met betrekking tot zoönosen¹⁸, zoals Q-koorts, MRSA en vogelgriep. Betrek hierbij het recente advies van de Gezondheidsraad.¹⁹ Voor de blootstelling aan geur, fijn stof, endotoxinen en de risico's met betrekking tot zoönosen is de afstand tussen veehouderijen en gevoelige bestemmingen van betekenis.

¹⁶ Regeling van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu van 18 maart 2013, nr. IenM/BSK-2013/50098, tot wijziging van de Regeling niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen), dit betreft de aanwijzing van gebieden en categorieën van gevallen waarin NIBM niet van toepassing is.

¹⁷ Ook in de zienswijzen komen diverse aandachtspunten ten aanzien van gezondheid aan de orde, waaronder het voorzorgsbeginsel.

¹⁸ Een zoönose is een ziekte die kan worden overgedragen van dieren op mensen.

¹⁹ Betrek het rapport van het IRAS, NIVEL en RIVM over mogelijke effecten van intensieve veehouderij op de gezondheid van omwonenden (2011) en het rapport van het RIVM over de infectierisico's van de veehouderijen voor omwonenden (http://www.rivm.nl/Bibliotheek/Wetenschappelijk/Rapporten/2012/juli/Infectierisico_s_van_de_veehouderij_voor_omwonenden).

In de denklijn wordt aangegeven, dat ingezet gaat worden op de verplaatsing van geiten- en schaphouderijen uit de bebouwde kom of kernranden en vergroting van de afstanden tot burgerbewoning. In de Notitie R&D is aangegeven, dat in het plan-MER de effecten worden beschreven van de beleidsopties van het beleidsmatig invoeren van minimumafstanden tussen veehouderijen en woonkernen en het sturen op voldoende afstand tussen veehouderijen en geurgevoelige objecten.

De Commissie adviseert in het plan-MER de locaties van veehouderijen en de afstand tot woonkernen en de effecten hierop van de alternatieven kwalitatief te beschrijven en hierbij zoveel mogelijk onderscheid te maken in diercategorie en deelgebied. Dit geeft inzicht in de huidige en de te verwachten situatie en waar (in welk gebied) knelpunten te verwachten zijn.

Maak in het plan-MER inzichtelijk hoe het in de Notitie R&D genoemde beoordelingscriterium voor gezondheid 'De invloed op kans op calamiteiten/ziektenuitbraken voor mensen' geoperationaliseerd kan worden. Geef daarbij inzicht in of het gaat om bedrijfsvoering, stalconcept of ook om afstandsvereisten.

Ga ook in op de mogelijke maatregelen die getroffen kunnen worden om de risico's voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken.²⁰

6.4 Landschap en cultuurhistorie

De Commissie adviseert om in het plan-MER de aanwezige landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden te beschrijven. Gebruik hiervoor ook informatie van gemeentelijke landschapsontwikkelingsplannen en -visies. De provincie kent zeer verschillende deelgebieden (zoals ook in de zienswijze van Werkgroep Behoud de Peel wordt aangehaald). Geef in het plan-MER een waardering van de karakteristieke elementen. Ga niet alleen in op de afzonderlijke cultuurhistorische en landschappelijke waarden, maar ook op de samenhang tussen deze waarden binnen het plangebied. De Commissie adviseert inzicht te geven in de ligging van waarden met behulp van kaartmateriaal. Geef vervolgens in het plan-MER op hoofdlijnen aan welke gevolgen de structuurvisie op deze waarden kan hebben. Ga ook in op mogelijkheden voor mitigerende maatregelen.

6.5 Bodem en water

Gelet op het detailniveau van het plan-MER verwacht de Commissie niet dat het voornemen zich eenvoudig laat vertalen naar gevolgen voor bodem en water. Geef in het plan-MER in ieder geval aan welke gebieden bekend zijn als bodembeschermingsgebied, grondwaterbeschermingsgebied, hydrologisch aandachtsgebied en verdroogd gebied en welke gevolgen de status van deze gebieden heeft voor de planonderdelen en vice versa.

²⁰ De GGD West Brabant heeft een informatieblad intensieve veehouderij en gezondheid samengesteld. Hier gaat de GGD in op mogelijke risico's met betrekking tot de huidige veehouderij en schaalvergroting en hoe deze risico's geminimaliseerd kunnen worden (<http://www.ggd Kennisnet.nl/thema/zoonosen/dossiers/135>).

Beschrijf in het plan-MER op hoofdlijnen de mogelijke effecten van de structuurvisie op bovengenoemde aspecten en betrek daarbij in ieder geval ook de effecten van mestverwerking.²¹

Ga daarnaast in op de volgende vragen:

- Op welke plekken in de provincie zijn er knelpunten nu of in de toekomst ten aanzien van de waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water) en/of waterkwantiteit (waterberging)?
- Hoe verhoudt het voornemen zich tot de waterplannen van de provincie en waterschappen en de maatregelen die daarin zijn voorzien (bijvoorbeeld ten aanzien van het herstel van de waterkwaliteit en met name ook de aanwijzingen van waterbergingsgebieden)?

6.6 Klimaat

De Commissie adviseert om de onderlinge relatie tussen het voornemen en klimaatverandering te beschrijven. Geef daartoe op hoofdlijnen inzicht in:

- de emissies van broeikasgassen²² (of de reductie daarvan door (innovatieve) technieken);
- de mogelijkheden voor functieschakeling (bijvoorbeeld de koppeling van veehouderij aan glastuinbouw waardoor restenergie-/warmte doorgegeven kan worden);
- de bijdrage die de structuurvisie kan leveren aan het realiseren van de nationale, provinciale, gemeentelijke en/of sectorale beleidsdoelstellingen of –streefwaarden voor broeikasgasemissiereducties.

Daarnaast kan klimaat(verandering) consequenties hebben voor te maken ruimtelijke keuzes.²³ Denk daarbij aan de mogelijke adaptatiemaatregelen die worden genomen om de gevolgen van klimaatverandering voor het voornemen te mitigeren, bijvoorbeeld functies als warmtekrachtkoppeling, warmte-koude opslag of zonne-energie.

²¹ Zie ook de zienswijze van het Waterschap Aa en Maas die aandacht vraagt voor de effecten van mestbewerking en de Brabantse Milieufederatie die aandacht vraagt voor de Kader richtlijn water.

²² De belangrijkste broeikasgasemissies vanuit de veehouderij bestaan uit lachgas (uit bemesting) en methaan (uit mestopslagen en koeienmagen).

²³ Zie hiervoor ook de klimaateffectatlas (<http://klimaateffectatlas.wur.nl/bin/cmsclient.html>).

7. Overige aspecten

7.1 Onzekerheden en evaluatieprogramma

Houd bij de vergelijking van de alternatieven en bij de toetsing van de alternatieven aan doelen en wettelijke grenswaarden expliciet rekening met de onzekerheden in effectbepalingen.²⁴ Geef daarvoor in het plan-MER inzicht in:

- de waarschijnlijkheid dat effecten optreden, d.w.z. het realiteitsgehalte van de verschillende effectscenario's (best-case en worst-case);
- het belang van de onzekerheden in effectbepalingen voor de significantie van verschillen tussen alternatieven, en daarmee voor de vergelijking van alternatieven;
- de monitoring van belangrijke waarden die beïnvloed kunnen worden.

Gezien de onzekerheid van de inhoud van de BZV-maatlat en de mate van doelbereik die met de BZV gerealiseerd kan worden, adviseert de Commissie de terugkoppeling van de effecten van de inzet van de BZV-maatlat met het beoogde doelbereik nader uit te werken. En daarbij aan te geven of en welke maatregelen (in of buiten de BZV-maatlat) achter de hand worden gehouden voor het geval gestelde doelen in de praktijk toch niet (op tijd) gehaald worden.

7.2 Vorm en presentatie

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. Presenteer de vergelijking bij voorkeur met behulp van tabellen en figuren. En zorg voor recent, goed leesbaar kaartmateriaal is gebruikt, met duidelijke legenda. Zorg ervoor dat het plan-MER zo beknopt mogelijk is, onder andere door achtergrondgegevens niet in de hoofdttekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen. Vergeet niet een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst op te nemen.

7.3 Samenvatting van het plan-MER

De samenvatting is het deel van het plan-MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het plan-MER.

²⁴ Effectbepalingen voor de toekomst zijn inherent onzeker. Het zijn veelal de best mogelijke benaderingen op basis van in de praktijk ontwikkelde en getoetste modellen. De onzekerheden in de uitkomsten van modellen moeten wel worden onderkend. Schijnzekerheden leveren immers ondoelmatige keuzes en maatregelen op. Effecten kunnen in werkelijkheid meevallen, dan zijn te veel maatregelen getroffen. Effecten kunnen tegenvallen, dan zijn te weinig maatregelen genomen.

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant

Bevoegd gezag: Provinciale Staten van de provincie Noord-Brabant

Besluit: vaststellen structuurvisie

Categorie Besluit m.e.r.: plan-m.e.r. vanwege kaderstelling voor categorie C14 en D14

Activiteit:

De provincie Noord-Brabant is bezig met een partiële herziening van de structuurvisie ruimtelijke ordening voor de veehouderij. De structuurvisie is kaderstellend voor latere m.e.r.-plichtige besluiten. Ook zijn er mogelijk significant negatieve gevolgen voor Natura 2000-gebieden en moet een passende beoordeling worden opgesteld. Daarom wordt bij deze herziening de m.e.r.-procedure doorlopen.

Bijzonderheden:

Het advies van de Commissie is in twee delen opgesplitst. Het eerste deel richt zich op de eerste fase van het plan-MER dat voor het eerstvolgende overlegmoment gereed zal zijn. In dit deel komt achtereenvolgens aan de orde; het gevolgde proces, de achtergrond van de herziening, ambities en doelen, brede verkenning van alternatieven en de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV)-maatlat. In het tweede gedeelte wordt nader ingegaan op de inhoud van het plan-MER 2^e fase: de uitwerking van het voorkeursalternatief en de effectbeschrijving.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure: 6 februari 2013

ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 7 februari t/m 7 maart 2013

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 30 januari 2013

voorlopig advies reikwijdte en detailniveau Deel I uitgebracht: 20 maart 2013

advies reikwijdte en detailniveau Deel I en II uitgebracht: 1 mei 2013

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

Dr. F.A.A. Boons

Ir. M.H. Fast

Ir. N.G. Ketting (voorzitter)

Ir. C.T. Smit (werkgroepsecretaris)

Mr.dr. M.A.A. Soppe

Ing. R.L. Vogel

Drs. R.A.M. van Woerden

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het plan-MER en met welke diepgang. De Commissie heeft de hierna genoemde informatie van het bevoegde gezag ontvangen. Deze informatie vormt het uitgangspunt van haar advies. Om zich goed op de hoogte te stellen van het plan heeft een startgesprek met de provincie plaatsgevonden op 1 maart 2013. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advies:

- Notitie reikwijdte en detailniveau plan-MER Herziening Structuurvisie RO provincie Noord-Brabant, Arcadis, 24 januari 2013;
- Sturingsmogelijkheden omvang veestapel. Integrale samenvatting van “Regionaal De Hand aan de Kraan” en vervolgonderzoek Sturingsmogelijkheden, Arcadis, 29 november 2012;
- Statenvoorstel 16/13A, 18 februari 2013.

De Commissie heeft kennis genomen van 11 zienswijzen en adviezen, die zij tot en met 7 maart 2013 van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Zij heeft deze, voor zover relevant voor m.e.r., in haar advies verwerkt.

**Advies over reikwijdte en detailniveau van het
milieueffectrapport Herziening Structuurvisie Ruimtelijke
Ordening, transitie Veehouderij, provincie Noord-
Brabant**

ISBN: 978-90-421-3711-0

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

W www.commissiemer.nl

